

collectives, especially in the context of modernizing professional training in contemporary educational challenges.

Key words: video analysis, professional reflection, choreographic education, professional training, distance learning, innovative teaching technologies, martial law.

УДК 37.011.3:378:793.3

Ірина Ткаченко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-7612-1082

DOI 10.24139/2312-5993/2025.01/204-214

ВИЩА ХОРЕОГРАФІЧНА ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті висвітлено ключові проблеми та виклики, з якими стикається система вищої хореографічної освіти в умовах воєнного стану. Здійснено комплексний аналіз впливу кризової ситуації на організацію освітнього процесу, зокрема акцентовано увагу на дистанційному навчанні як ключовій формі забезпечення освітнього процесу. На основі застосування загальнонаукових та конкретно-наукових методів дослідження вивчено переваги дистанційного навчання (доступність, безперервність, можливості цифровізації), а також ідентифіковано основні труднощі, такі як технічні обмеження, відсутність фізичної взаємодії між учасниками освітнього процесу, зниження мотивації здобувачів освіти та обмеженість у відпрацюванні практичних навичок.

Акцентовано увагу на інноваційних підходах до адаптації освітніх програм, зокрема інтеграції цифрових технологій, створенні інтерактивних навчальних матеріалів та вдосконаленні педагогічних методик у хореографії. Визначено перспективи подальшого розвитку галузі, зокрема необхідність впровадження нових освітніх підходів, інтеграції міжнародного досвіду, підготовки фахівців з міждисциплінарними компетенціями та розробки стратегій підтримки професійної підготовки майбутніх хореографів у поствоєнний період.

***Ключові слова:** вища хореографічна освіта, воєнний стан, дистанційне навчання, мистецька педагогіка, освітні виклики.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах воєнного стану перед системою вищої хореографічної освіти постали численні виклики, що обумовлюють необхідність пошуку нових підходів до забезпечення безперервності освітнього процесу. Хореографічне мистецтво, як складова культурного життя суспільства, потребує особливої уваги, оскільки саме через мистецтво можливе збереження національної ідентичності, духовного розвитку та підтримки психоемоційного стану молоді. Військові дії призвели до масового переміщення учасників освітнього процесу, руйнування освітньої інфраструктури, обмеження доступу до культурних ресурсів та впровадження дистанційних форматів навчання, які далеко не завжди спроможні повноцінно замінити традиційні форми занять. Такі дії створюють комплексні труднощі,

пов'язані з організацією освітнього процесу, підтримкою мотивації здобувачів, збереженням кадрового потенціалу та забезпеченням матеріально-технічної бази.

Водночас кризові умови стимулюють пошук інноваційних рішень і адаптацію до нових реалій. Запровадження змішаних форматів навчання, використання цифрових технологій, міжкультурні обміни та міжнародна співпраця стали важливими інструментами збереження і розвитку вищої хореографічної освіти. Особливого значення набуває і увага до психологічної підтримки як студентів, так і викладачів. Як наслідок, актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення стійкості освітнього процесу в умовах глобальних викликів і підтримки культурної спадщини через мистецтво хореографії.

Аналіз актуальних досліджень. Вагоме значення в контексті досліджуваного феномену належить праці української дослідниці хореографічної освіти та мистецтва Т. Благівій, яка фокусується на *особливостях професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти (Благова, 2010)*. Аспектно дотичними є розвідки Н. Терешенко, М. Левченко, А. Рехліцької, В. Шеремета, які розглядають інноваційні методики та підходи до підготовки фахівців хореографії у вітчизняних закладах освіти.

Набувають фундаментальності дослідження Е. Манелюк, Є. Пахольчук, Д. Кулик, які висвітлюють специфіку викладання хореографії в закладах вищої освіти в умовах воєнного стану.

Однак, актуальність проблеми вищої хореографічної освіти в умовах воєнного стану для української педагогічної теорії і практики та нестача прогресивного вітчизняного досвіду в означеній сфері зумовили вибір теми нашого дослідження.

Мета статті – висвітлити ключові проблеми вищої хореографічної освіти в умовах воєнного стану, визначити ефективні шляхи їх подолання та окреслити перспективи розвитку галузі в майбутньому.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети було використано комплекс методів: загальнонаукові – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, які застосовувалися для з'ясування стану розробленості проблеми вищої хореографічної освіти в умовах воєнного стану; конкретно-наукові – порівняльно-зіставний аналіз, який дозволив розглянути виклики та переваги дистанційного навчання, як однієї із форм навчання в умовах воєнного стану;

наукової екстрополяції, що дозволив окреслити перспективи вищої хореографічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Військовий стан в Україні суттєво вплинув на всі аспекти суспільного життя, зокрема на систему вищої хореографічної освіти. Такий вплив виявився через зміну організаційних підходів, перебудову освітніх процесів та адаптацію до нових умов функціонування навчальних закладів. Викладачі, студенти та керівники закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців хореографії, опинилися перед складними викликами, що потребують негайних управлінських рішень та стратегічного планування на довгострокову перспективу. Збройні конфлікти, які охопили значну частину країни, зумовили часткове або повне припинення освітнього процесу в окремих регіонах, що призвело до втрати безперервності навчального циклу.

Серед ключових проблем, з якими зіткнулися заклади вищої освіти, доцільно виокремити ракетні обстріли, знищення інфраструктури, перебої з електропостачанням та обмежений доступ до інтернету. Такі фактори суттєво ускладнили проведення занять як у звичайному, так і в дистанційному форматах. Збій в комунікації між викладачами та студентами стали серйозним бар'єром для реалізації освітніх програм [Манелюк, 2023].

В умовах воєнного стану заклади вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців хореографії, змушені були перейти до використання гнучких форм навчання, поєднуючи асинхронні методи викладання з синхронними дистанційними заняттями. Так, використання сучасних цифрових платформ і соціальних мереж стало основним засобом підтримки освітнього процесу. Однак, технічні та організаційні проблеми значно знижують ефективність такого підходу.

У контексті досліджуваної проблеми вважаємо за доцільне більш детально зупинитись на **використання технологій дистанційного навчання для підготовки фахівців хореографії у закладах вищої освіти під час воєнного стану.** Так, в умовах збройного конфлікту, що триває в нашій країні, більшість закладів вищої освіти України були змушені перейти на дистанційну форму навчання. Останнє стосується й закладів, які реалізують освітньо-професійні програми з хореографії. Відзначимо, для підготовки фахівців хореографії особливо актуальним стало впровадження технологій дистанційного навчання, що дозволяють підтримувати

безперервність освітнього процесу навіть у надзвичайних умовах (Ткаченко, Paryshkura, 2024).

Вважаємо, підготовка хореографів є складним та багатограним процесом, що поєднує теоретичні знання з практичними навичками. Як наслідок, у контексті сучасних освітніх тенденцій, зокрема дистанційного навчання, виникають численні специфічні виклики, які вимагають адаптації педагогічних методик і впровадження інноваційних підходів.

Так, серед основних труднощів, які виникають в процесі підготовки фахівців хореографії, зокрема в межах дистанційного навчання, ми виокремлюємо технічні обмеження, відсутність фізичної взаємодії та зниження мотивації здобувачів освіти. Констатуємо, критичним фактором ефективності дистанційного навчання є забезпечення належної матеріально-технічної бази. Відсутність доступу до спеціалізованого обладнання, зокрема дзеркал, балетних станків, просторих приміщень, а також нестабільний інтернет-зв'язок значно знижують якість освітнього процесу. Технічні неполадки, які виникають в ході занять, призводять до їх переривання, втрати візуального контролю за виконанням рухів і ускладнення зворотного зв'язку між викладачем та студентом.

Доцільно зауважити, ключовим компонентом освітнього процесу в закладі вищої освіти, який здійснює підготовку фахівців хореографії є фізична взаємодія. Остання сприяє ефективному засвоєнню рухової культури, формуванню професійних навичок та розвитку художньо-естетичних якостей. Практичні заняття передбачають безпосередню взаємодію викладача зі студентами, яка здійснюється через корекцію рухів, контроль постави та удосконалення техніки виконання (Ткаченко, Енська, Максименко, 2020).

Особистий контакт між викладачем і студентами дозволяє швидко виявляти та виправляти помилки, надавати індивідуальні рекомендації та забезпечувати зворотний зв'язок у реальному часі, що сприяє розвитку м'язової пам'яті, формуванню правильних рухових стереотипів і забезпеченню безпеки під час виконання складних хореографічних елементів.

Крім того, фізична взаємодія стимулює сенсорні системи здобувачів, що є критично важливим для точного відтворення танцювальних рухів. Викладач може використовувати тактильні підказки для акцентування правильного положення корпусу, рук і ніг, що значно підвищує якість виконання хореографічних па. Зазначимо,

відсутність такої взаємодії у форматі онлайн суттєво ускладнює освітній процес. Обмеження візуального спостереження, відсутність фізичних корекцій та складність передачі нюансів руху негативно впливають на якість засвоєння навчального матеріалу. Навіть за умов використання сучасних цифрових технологій, які дозволяють проводити відеоуроки, рівень індивідуалізації значно знижується, а ефективність навчання залежить від самоконтролю студентів.

Як наслідок можемо стверджувати, в процесі підготовки фахівців хореографії фізична взаємодія є незамінною складовою професійного навчання, яка забезпечує високу якість освітнього процесу, сприяє розвитку рухових навичок і формуванню художнього образу у виконавців.

Звертаючись до питання підготовки фахівців хореографії, особливо в умовах дистанційного навчання, варто відзначити зниження мотивації серед здобувачів освіти. Наголосимо, мотивація є ключовим компонентом успішного засвоєння навчального матеріалу, особливо в умовах дистанційного навчання. Складна суспільно-політична ситуація, викликана воєнним станом, посилює психологічний тиск на студентів, що додатково ускладнює освітній процес. Більш того, обмежена комунікація з викладачами та одногрупниками, відсутність живої атмосфери занять, а також зниження соціальної взаємодії накладають своєрідний відбиток щодо зниження зацікавленості та продуктивності здобувачів. Студенти-хореографи все частіше зіштовхуються з труднощами в опануванні складних технічних елементів, які вимагають безпосередньої корекції з боку педагогів (Ткаченко, 2024).

Підтримання мотивації здобувачів освіти в таких умовах вимагає комплексного підходу. Важливим аспектом є впровадження інтерактивних методик навчання, які сприяють активній участі студентів в освітньому процесі. Використання відеоуроків, онлайн-майстер-класів та віртуальних постановок забезпечують збереженню динаміки навчання та підтримки інтересу до навчання.

Необхідною передумовою ефективного освітнього процесу в закладі вищої освіти є створення сприятливого психологічного клімату. Регулярні індивідуальні консультації, психологічна підтримка та забезпечення відкритого зворотного зв'язку з боку викладачів сприяють зниженню рівня стресу та підвищенню впевненості студентів у власних можливостях. Індивідуалізація навчання передбачає

врахування рівня підготовки здобувачів освіти, їхніх особистих обставин та психологічного стану. З огляду на це, доцільним є розроблення індивідуальних навчальних планів, адаптованих до сучасних умов освітнього процесу, що дозволяє підтримувати високий рівень академічної успішності навіть за дистанційного формату навчання (Пахольчак, Кулик, 2023).

Попри те, що підготовка фахівців хореографії в дистанційному форматі є складним педагогічним завданням, яке передбачає врахування численних об'єктивних і суб'єктивних чинників, важливо звернути увагу на переваги представленого формату навчання. На основі застосування загальнонаукових методів дослідження, зокрема аналіз, синтез, узагальнення можемо стверджувати, однією з ключових переваг дистанційного навчання є доступність. Як наслідок, здобувачі вищої освіти мають змогу навчатися незалежно від їхнього місця перебування, що розширює географічні можливості освітнього процесу.

Керуючись результатами порівняльно-зіставного аналізу, встановлено, дистанційний формат навчання забезпечує безперервність освітнього процесу навіть за умов обмеженого доступу до матеріально-технічної бази закладів вищої освіти. Підготовка фахівців хореографії триває завдяки використанню сучасних віртуальних платформ, які надають доступ до теоретичних матеріалів, відеоуроків, методичних рекомендацій та інших навчальних ресурсів. Останнє дозволяє здобувачам освіти опановувати танцювальні техніки через перегляд відеоматеріалів, аналізувати хореографічні постановки та виконувати творчі завдання в домашніх умовах, зберігаючи академічну активність.

Зазначимо, дистанційний формат розширює доступ до різноманітних освітніх ресурсів, серед яких міжнародні вебінари, майстер-класи від провідних фахівців, онлайн-курси та інші цифрові джерела. Такі можливості сприяють підвищенню рівня професійної компетентності здобувачів освіти, стимулюють розвиток їхніх творчих здібностей і формують глобальне бачення сучасного хореографічного мистецтва та освітніх практик. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес дозволяє підтримувати високу якість підготовки фахівців навіть за умов дистанційного навчання.

Однією з переваг дистанційної форми навчання є розвиток важливих цифрових компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності хореографів у сучасному технологічно-

орієнтованому суспільстві. Здобувачі вищої освіти набувають навичок створення відеозаписів власних танцювальних композицій, що передбачає володіння технікою відеозйомки, основами монтажу та використанням спеціалізованого програмного забезпечення для редагування відеоконтенту.

Крім того, дистанційне навчання стимулює активне використання мультимедійних ресурсів, таких як віртуальні бібліотеки, відеоуроки, інтерактивні навчальні модулі та хмарні сервіси, що забезпечують інтеграцію різних видів мистецтв в освітній процес, підвищуючи рівень художньо-естетичної підготовки здобувачів.

Також, важливим аспектом є розвиток комунікаційних навичок через активне використання платформ для відеоконференцій, вебінарів та онлайн-зустрічей. Такі технологічні інструменти забезпечують підтримку інтерактивної взаємодії між викладачами та студентами, сприяють ефективній організації навчального процесу та забезпечують якісний зворотний зв'язок.

Таким чином, попри наявні виклики, дистанційний формат підготовки хореографів у закладах вищої освіти демонструє значний потенціал завдяки низці переваг, які сприяють збереженню та розвитку професійних компетентностей здобувачів освіти. Навіть в умовах обмеженого доступу до традиційних навчальних ресурсів, зумовленого воєнним станом у країні, використання сучасних цифрових технологій забезпечує безперервність освітнього процесу, підтримуючи якість підготовки фахівців у мистецькій сфері.

Аналізуючи актуальні виклики вищої хореографічної освіти України в умовах воєнного стану, доцільним є визначення перспектив її подальшого розвитку. Основними векторами даного процесу є інтеграція інноваційних технологій в освітній процес, посилення міжнародної співпраці з провідними закладами мистецької освіти, розроблення адаптивних освітніх програм, що враховують сучасні соціокультурні реалії, а також формування й утвердження національної культурної ідентичності. Так, використання цифрових платформ для навчання забезпечують нові можливості для розвитку хореографічної освіти. Тоді як міжнародна співпраця дозволяє інтегрувати кращі практики в освітні програми, сприяючи підвищенню професійного рівня здобувачів. Важливим є розробка адаптивних програм, які дозволятимуть враховувати індивідуальні освітні траєкторії студентів, а збереження національної культурної ідентичності забезпечить розвиток

унікальної художньої спадщини України у глобальному культурному просторі (Терешенко, Левченко, Рехліцька, 2023).

Фокусуючи увагу на перспективах і подальшій підготовці фахівців хореографії у закладах вищої освіти України, зокрема в умовах воєнного стану, варто відзначити, сьогодні активно використовуються традиційні інструменти дистанційного навчання, зокрема:

- **платформи для відеоконференцій** (Zoom, Microsoft Teams) – дозволяють проводити онлайн-заняття, лекції та консультації;
- **освітні платформи** (Moodle, Google Classroom) – використовуються для організації навчальних матеріалів, тестування та взаємодії зі студентами.

Однак, ми пропонуємо низку інноваційних технологічних рішень, здатних забезпечити фундаментальний та високоякісний освітній процес, що відповідає сучасним вимогам та потребам навчання в умовах цифрової трансформації. Як наслідок, актуальним є використання спеціалізованої платформи Dance Studio Pro, яка дозволяє створювати онлайн-заняття та керувати класами, а також взаємодіяти зі студентами через інтерактивні функції. Такі платформи, як YouTube **або** Vimeo полегшують викладачам завантажувати та публікувати відеоуроки, майстер-класи та танцювальні постановки для доступу студентів у будь-який час. Останні дозволяють інтегрувати відео в інші навчальні платформи, створюючи інтерактивний досвід. Цікавою платформою, яка створена задля **віртуальних репетиційних залів є віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR)**. Дані технологічні рішення пропонують новий рівень взаємодії у навчанні хореографії. За допомогою VR-платформ, таких як Dance Reality або The VR Dance Studio, студенти можуть тренуватися у віртуальному середовищі, де виконання танцювальних рухів корелюється з екраном з 3D-моделями. Такі дії дозволяють створити віртуальний репетиційний зал, в якому студенти здатні практикувати танці, а викладач здійснювати контроль за рухами і технікою виконання.

Іншою платформою, яка створена задля інтерактивних вікторин і тестів є Kahoot. **Останню зручно** використовувати для перевірки знань студентів з теоретичних аспектів хореографії, історії танцю, техніки виконання тощо (Шеремета, 2011).

Таким чином, запропоновані цифрові інструменти та платформи спроможні значно підвищити ефективність підготовки хореографів під час дистанційного формату, в умовах воєнного стану, забезпечуючи

інтерактивність, доступність та гнучкість освітнього процесу. Вони, також, дозволяють зберегти високу якість навчання навіть за відсутності фізичного контакту між викладачами та студентами.

Отже, технології дистанційного навчання відкривають нові горизонти для підготовки хореографів у закладах вищої освіти навіть у складних умовах воєнного стану. Однак успіх такого навчання залежить від комплексного підходу, що передбачає модернізацію освітньо-професійних програм, підвищення кваліфікації викладачів та забезпечення студентів необхідними ресурсами. Тільки інтеграція передових технологій та адаптація педагогічних практик дозволить зберегти якість підготовки майбутніх хореографів у сучасних реаліях.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. На основі застосування загальнонаукових та конкретно-наукових методів дослідження було висвітлено ключові проблеми вищої хореографічної освіти в умовах воєнного стану, а також визначено ефективні шляхи їх подолання та окреслено перспективи розвитку галузі в майбутньому. Доведено, воєнний стан створює серйозні виклики для вищої хореографічної освіти, однак він також стимулює пошук нових методів навчання та інноваційних підходів. Інтеграція дистанційних технологій, підтримка з боку держави та міжнародних партнерів, а також психологічна допомога можуть стати ключовими чинниками для забезпечення сталості хореографічної освіти навіть у кризових умовах.

Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів проблеми вищої хореографічної освіти в умовах воєнного стану та засвідчує необхідність її подальшого розроблення за такими перспективними темами як вивчення змін у професійній підготовці хореографів через обмеження практичних занять, дослідження ролі хореографії як терапевтичного інструменту в умовах кризи, оптимізація інноваційних підходів до навчання хореографії.

ЛІТЕРАТУРА

- Благова, Т. (2010). Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 50, 72–76 (Blagova, T. (2010). Peculiarities of professional training of future choreographic teachers in the system of pedagogical education. *Bulletin of Ivan Franko Zhytomyr State University*, 50, 72–76).
- Манелюк, Е. (2023). Викладання хореографічних дисциплін в закладах вищої освіти в умовах сьогодення. *Академічні візії*, 15. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7567693> (Manelyuk, E. (2023). Teaching choreographic disciplines in higher education institutions in the

- present conditions. *Academic Visions*, 15. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7567693>).
- Пахольчак, Є., Кулик Д. (2023). Особливості освітнього процесу студентів-хореографів в умовах воєнного стану. *Наукові записки. Серія: педагогічні науки*, 3, 223 – 226 (Pakholchak, E., Kulyk D. (2023). Peculiarities of the educational process of choreographic students in the conditions of martial law. *Scientific notes. Series: pedagogical sciences*, 3, 223 – 226).
- Терешенко, Н., Левченко, М., Рехлицька, А. (2023). Інноваційні методики викладання сучасного хореографічного мистецтва. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 48–55 (Tereshenko, N., Levchenko, M., Rekhlytska, A. (2023). Innovative methods of teaching modern choreographic art. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 48–55).
- Ткаченко, І. (2024). Новаторські підходи до викладання хореографії в університетській освіті. *Художні практики та мистецька освіта у кроскультурному просторі сучасності: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (9 – 10 жовтня 2024 року)*, 94 – 98 (Tkachenko, I. (2024). Innovative approaches to teaching choreography in university education. *Artistic practices and art education in the cross-cultural space of modernity: materials of the VII All-Ukrainian scientific and practical conference (October 9–10, 2024)*, 94–98).
- Ткаченко, І., Еньська, О., Максименко, А. (2020). Застосування інноваційних технологій у практикумі роботи з майбутніми фахівцями хореографії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*, 2, 94–102 (Tkachenko, I., Enska, O., Maksymenko, A. (2020). Application of innovative technologies in the workshop of work with future specialists in choreography. *Scientific notes of the Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University*, 2, 94–102).
- Шеремета, В. (2011). Інноваційні підходи до підготовки хореографів у вищих навчальних закладах мистецького спрямування. URL: [3916-Текст статті-6781-1-10-20190509.pdf](https://doi.org/10.20190509) (Sheremeta, V. (2011). *Innovative approaches to training choreographers in higher educational institutions of the art direction*. URL: [3916-Text of the article-6781-1-10-20190509.pdf](https://doi.org/10.20190509)).
- Tkachenko, I., Paryshkura, Y. (2024). Approaches to Teaching Choreography in University Education. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5 (139), 62 – 70.

SUMMARY

Tkachenko Iryna. Higher Choreographic Education Under Martial Law: Challenges, Ways to Overcome and Prospects for Development

The article highlights the key problems and challenges faced by the system of higher choreographic education under martial law. A comprehensive analysis of the impact of the crisis situation on the organization of the educational process is carried out, in particular, attention is focused on distance learning as a key form of providing the educational process. Based on the application of general scientific and specific scientific research methods, the advantages of distance learning (accessibility, continuity, digitalization capabilities) are studied, and the main difficulties, such as technical limitations, lack of physical interaction between participants in the educational process, reduced motivation of students and limited practical skills, are identified.

Attention is focused on innovative approaches to the adaptation of educational programs, in particular the integration of digital technologies, the creation of interactive

teaching materials and the improvement of pedagogical methods in choreography. The prospects for further development of the industry are determined, in particular the need to introduce new educational approaches, integrate international experience, train specialists with interdisciplinary competencies and develop strategies to support the professional training of future choreographers in the post-war period.

Key words: higher choreographic education, martial law, distance learning, artistic pedagogy, educational challenges.